

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อแก้ปัญหานี้สินเกษตรกร
กลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 ต.เกาะขนุน อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา
Participatory communication for Solving Farmer's Debt Problems. Case study: Farmers
Development Group, Moo.7 KohKhnoon, Phanom Sarakham, Chachoengsao

สมจิต คงทน (Somjit Khongton)¹ ภัสวาลี นิติเกษตรสุนทร (Passawalee Nitikasetsoontorn)²

สันตต์ ทองรินทร์ (Santat Thongrin)³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) พัฒนาการด้านการรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหานี้สินเกษตรกรกลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 (2) รูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหานี้สินเกษตรกรกลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 (3) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหานี้สินเกษตรกรกลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 (4) แนวทางการพัฒนาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหานี้สินเกษตรกรกลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ คณะกรรมการกลุ่มจำนวน 6 คน สมาชิกกลุ่มย่อยจำนวน 6 คน ผู้ประสานงาน สค.ปท. ที่ปรึกษา สค.ปท. หัวหน้าสำนักงานกองทุนฟื้นฟูฯ จ.ฉะเชิงเทรา ผู้จัดการมูลนิธิชีวิตไท โดยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสังเกตการณ์ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสัมภาษณ์กลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเขียนเรียบเรียงเชื่อมโยงกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า (1) พัฒนาการด้านการรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหานี้สินเกษตรกรกลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 เกิดขึ้นจากการรวมตัวของเกษตรกรที่ประสบปัญหานี้สิน โดยดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สมาชิกมีส่วนร่วมแก้ปัญหานี้สิน (2) รูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหานี้สินเกษตรกรของกลุ่มฯ ได้แก่ กรรมการกลุ่ม ได้วางแผนทางปฏิบัติ และร่วมกันแก้ปัญหานี้สินสมาชิก สมาชิกร่วมเลือกตั้งคณะกรรมการ ชำระค่าสมาชิก ค่าบำรุงกลุ่ม ค่าอาหาร ร่วมประชุมประจำเดือน ทั้งในรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (3) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อแก้ปัญหานี้สินกลุ่ม ได้แก่ ด้านแกนนำ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ด้านเนื้อหา ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหานี้สิน ช่องทางการประกอบอาชีพการเกษตร ด้านช่องทางและความต่อเนื่อง โดยกลุ่มกำหนดให้ประชุมกรรมการและสมาชิกกลุ่มเป็นประจำทุกเดือน นอกจากนี้สมาชิกส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์มือถือติดต่อสื่อสารโดยเฉพาะในกรณีนี้เร่งด่วน (4) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อแก้ปัญหานี้สินเกษตรกรของกลุ่มฯ ร่วมกันค้นหาแนวทางเพื่อสร้างอาชีพและรายได้ที่มั่นคงด้วยแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ด้วยกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆที่หลากหลายมากขึ้น อาทิเช่น การนำสื่อใหม่มาปรับใช้ เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์กลุ่ม เนื่องจากทำให้ประหยัดเวลาและมีความรวดเร็วสื่อสารได้กับกลุ่มบุคคลในระดับกว้างขึ้น

คำสำคัญ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาเกษตรกร

¹ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาโทสาขาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช somjit@localact.org

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช passawalee@yahoo.com

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sant_santa@yahoo.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

Abstract

This research has objectives to study (1)The Development of integration for solving farmer's debt problems of Farmers Development Group Moo.7 (2)The formats of Participatory Communication for solving farmer's debt problems of Farmers Development Group Moo.7 (3)The factors that relate to the Participatory Communication for solving farmer's debt problems of Farmers Development Group Moo.7 (4)The methods to develop the Participatory Communication for solving farmer's debt problems of Farmers Development Group Moo.7 It is a Qualitative Research, the populations are 6 persons of board of committees, 6 persons members, the coordinator of Federation of Thai Farmers Network (FTFN) , the advisor of FTFN, the head of The office of Farmer's Reconstruction and Development Fund Chachoengsao, and the manager of Thai Foundation. The Research Instruments are Observation Form, Depth Interview Form and Group Interview Form. The Information Analysis is done by write compilation that associate to the related concepts and theories. The results revealed that (1)The development of integration for solving farmer's debt problems of Farmers Development Group Moo.7 arise from the integration of the farmers in the areas that face with the debt problems, the groups have the resolution together by carrying out the continue activities in order to help the members to be parts of pushing forward the debt problems solving. (2)There are the formats of Participatory Communication for solving farmer's debt problems of Farmers Development Group Moo.7, that are the Group Committee put the members guidelines together and the Members Level, participate in Board of Committees Election, pay the member fees, group maintenance fees, food prices, participate in monthly meetings both formally and informally (3)The factors that relate to the Participatory Communication for solving farmer's debt problems of the Group are Leaders, Timing side, Communication Instruments side, Content of debt problems, Group Media side (4)The methods to develop the Participatory Communication for solving farmer's debt problems of the Group, the group look far from the debt problems and mutual searching for the methods to build a career and make income steadily with Sufficient Economic methods that think over the environment and health. In doing so, they adopt more various participatory communication approaches such as using online communication channels e.g. Facebook and Line Application. This helps save time so that they can promptly communicate with wider audiences.

Keywords: Participatory communication, Agricultural development

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

บทนำ

ปัญหาความยากจนที่สำคัญที่สุดเกิดจากสถานะที่คนจนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรประสบปัญหาหนี้สินที่สะสมเรื้อรังมายาวนาน ปัจจัยที่มีผลต่อปัญหาหนี้สินเกษตรกรรายย่อยพบว่ามาจาก การศึกษาเกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถม ปัจจัยด้านสังคมประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมในขณะนั้นแนวทางการพัฒนาประเทศมุ่งเน้นภาคอุตสาหกรรม ปัจจัยด้านที่ดินทำกินโดยเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองหรือมีที่ดินทำกินน้อย ขาดแคลนแหล่งน้ำ ราคาผลผลิตไม่แน่นอนขายสินค้าได้ต่ำกว่าความเป็นจริง นโยบายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหนี้สินขาดความต่อเนื่องเน้นการช่วยเหลือระยะสั้นมากกว่าวางแผนระยะยาวผลก็คือเกษตรกรเป็นหนี้เพิ่มขึ้นและยากจนเท่าเดิม

กลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 ต.เกาะขนุน อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา ก่อตั้งในปี 2550 หนึ่งในองค์กรสมาชิกสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.) ซึ่งเป็นองค์กรสมาชิกที่ได้ชำระเงินบำรุงเครือข่ายต่อเนื่องและให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายสม่ำเสมอ กลุ่มฯ มีวัตถุประสงค์ เป็นศูนย์กลางสำหรับจัดกิจกรรมของสมาชิก ติดต่อประสานงานหน่วยงานด้านเกษตร สนับสนุนให้ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรโดยใช้ภูมิปัญญาและพึ่งพาตนเองของกลุ่มรวบรวมเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ร่วมกันซื้อร่วมกันขายและส่งเสริมการตลาดแก่สมาชิก ทั้งนี้แรงดึงดูดหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรมารวมกลุ่มกันเพราะต้องการแก้ไขปัญหานี้สิน ที่เกิดขึ้นจากการกู้เงินมาลงทุนประกอบอาชีพเกษตรแปลงใหญ่ เช่น ทำไร่มันสำปะหลัง เลี้ยงไก่เนื้อ ไก่ไข่ หมูฟาร์ม สวนมะม่วง ในขณะที่ต้องเผชิญกับต้นทุนการผลิตสูงและไม่มีช่องทางการจำหน่ายผลผลิต ส่งผลให้ขาดสภาพคล่องทางการเงิน ไม่สามารถผ่อนชำระหนี้ได้ ถูกฟ้องร้องดำเนินคดี ยึดทรัพย์สินและขายทรัพย์สินทอดตลาดมีความเสี่ยงต่อการสูญเสียที่ดินทำให้เกิดความเครียดทั้งกับตนเองและครอบครัว

กลุ่มฯ ให้ความสำคัญกับกระบวนการแก้ปัญหานี้สินสมาชิกนับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งองค์กรโดยร่วมกับ สค.ปท. ใช้ช่องทางกลไกของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร (กฟก.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้วยแนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมให้เกิดการรวมกลุ่ม การช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกันในท้ายที่สุดส่งผลให้การแก้ไขปัญหาบรรลุเป้าหมาย จากฐานข้อมูลสมาชิกกลุ่มฯ ปี 2559 มีสมาชิกทั้งหมด 80 ราย ในจำนวนนี้มีผู้ไม่มีหนี้ 12 ราย คงเหลือสมาชิกมีหนี้ 78 ราย มีสมาชิกที่สำนักงานกฟก.ชำระหนี้แทน 34 ราย มีสมาชิกรอการซื้อหนี้จาก กฟก.จำนวน 35 รายและสมาชิกปิดบัญชีหนี้เองจำนวน 9 ราย

กลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 เกิดขึ้นภายใต้กระบวนการทัศน์การพัฒนาแบบใหม่ด้วยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาในยุคปัจจุบัน โดยแนวคิดหลักคือให้ประชาชนมีส่วนร่วม ด้วยกระบวนการสื่อสารในลักษณะของการปรึกษาหารือมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร และเกี่ยวข้องกับร่วมกันระบุปัญหาในการพัฒนา ร่วมกันคิดเชิงสร้างสรรค์ตลอดจนการลงมือปฏิบัติการภายใต้สถานการณ์ของความร่วมมือกัน ทั้งนี้กลุ่มฯ ได้นำรูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม อาทิเช่น การสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารกลุ่ม การสื่อสารผ่านกิจกรรม เพื่อเป็นช่องทางการเผยแพร่ข่าวสารแลกเปลี่ยนประสบการณ์แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ทำให้เห็นการทำหน้าที่ของแกนนำสมาชิก และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม ปฏิบัติภารกิจด้วยความกระตือรือร้น มีทำหน้าที่เพื่อส่วนรวมหรือชุมชนเป็นเป้าหมายหลัก ปัจจุบันแนวคิดและวิธีการทำงานของกลุ่มได้ขยายผลไปยังกลุ่มเกษตรกรอื่นๆในพื้นที่ใกล้เคียง ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาพัฒนาการของกลุ่ม รูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหานี้สิน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องรวมถึงแนวทางการพัฒนาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหานี้สิน เนื่องจากเป็นกลุ่มเกษตรกรที่รวมตัวกันอย่างมีพลังในระดับชุมชนเชื่อมโยงกับเครือข่ายในระดับประเทศ มีรูปแบบการแก้ปัญหานี้สินชัดเจนและต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการในด้านการรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหานี้สินเกษตรกรของกลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 ต.เกาะขนุน อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหานี้สินของเกษตรกร กลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 ต.เกาะขนุน อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร กลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 ต.เกาะขนุน อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ในการแก้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร กลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 ต.เกาะขนุน อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพประชากรที่ศึกษาคือ คณะกรรมการยุคก่อตั้งจำนวน 3 คน คณะกรรมการชุดปัจจุบันจำนวน 4 คน เป็นผู้มีบทบาทในการขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ สมาชิกกลุ่มเลือกจากตัวแทนกลุ่มย่อยครอบคลุมทั้ง 6 กลุ่มย่อยจำนวน 7 คน ผู้ประสานงานสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.) ที่ปรึกษา สค.ปท. หัวหน้าสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จ.ฉะเชิงเทรา ผู้จัดการมูลนิธิชีวิตไท เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสังเกตการณ์ที่ตั้งกลุ่ม รูปแบบความสัมพันธ์ของสมาชิก บรรยากาศการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในกลุ่ม แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสัมภาษณ์กลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเขียนเรียบเรียงเชื่อมโยงกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

1. พัฒนาการของกลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 ต.เกาะขนุน อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา ก่อตั้งในปี 2550 จากเกษตรกรในพื้นที่ที่ประสบปัญหาหนี้สินจากการกู้เงินมาลงทุนประกอบอาชีพเกษตรกรรมและประสบปัญหาขาดทุนต่อเนื่อง เพราะราคาผลผลิตตกต่ำปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจช่วงปี 2540 ประกอบกับเกษตรกรขาดประสบการณ์และองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพไม่สามารถผ่อนชำระหนี้ได้จึงถูกฟ้องร้องดำเนินคดีและอาจถูกยึดทรัพย์สินขายทอดตลาดในที่สุด ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการสูญเสียที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน

ในยุคก่อตั้งกลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 ได้รวมตัวเป็นกลุ่มตามเงื่อนไขพ.ร.บ.กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2544 โดยกลุ่มได้ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร เมื่อปี 2543 เพื่อใช้เป็นช่องทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ในยุคแรกมีคณะบุคคลยุคก่อตั้งกลุ่ม 3 คน และสมาชิกอีกจำนวน 81 คนซึ่งย้ายมาจากกลุ่มหนองแห่นพัฒนา กลุ่มจึงร่วมกันเลือกตั้งคณะกรรมการ 15 ท่านขึ้นมาบริหาร โดยยึดหลักการสำคัญที่คำนึงถึงประโยชน์ของสมาชิก มีกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านเกาะบุญนาถ กลุ่มฌาปนกิจ ในการช่วยเหลือสมาชิกยามเดือดร้อน นอกจากนี้ มีระเบียบข้อบังคับสำหรับเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน อาทิเช่น กำหนดให้มีวันประชุมประจำเดือนกรรมการและสมาชิกกลุ่ม การจัดเก็บค่าสมาชิกแรกเข้า ค่าบำรุงกลุ่ม ค่าอาหาร เพื่อหล่อเลี้ยงให้กลุ่มขับเคลื่อนไปได้และนำไปสู่การแก้ปัญหาหนี้สินสมาชิก

ในขั้นการดำรงรักษากลุ่มเป็นช่วงที่กลุ่มได้ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและคิดค้นกิจกรรมที่หลากหลายมากขึ้นให้สมาชิกเข้ามาทำด้วยกัน อาทิเช่น การประชุมกรรมการทุกวัน ที่ 2 ของเดือนในเวลา 19.00 น. เป็นวาระให้สมาชิกนำเสนอหาสถานการณ์นโยบายมาตรการและความคืบหน้าการแก้ไขปัญหาหนี้ รวมทั้งการพิจารณาตัดสินใจในบางเรื่อง ประชุมสมาชิกทุกวัน ที่ 3 ของเดือนเวลา 10.00 -12.00 น. เพื่อสื่อสารเรื่องราวความเคลื่อนไหวกิจกรรมกลุ่มในรอบเดือนที่ผ่านมาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของเกษตรกร นโยบายของหน่วยงานในระดับพื้นที่ที่เป็นประโยชน์กับเกษตรกรและเป็นวันที่สมาชิกนำเงินมาออมทรัพย์และชำระกองทุนฌาปนกิจกลุ่มด้วย กิจกรรมประชุมร่วมกับ สค.ปท. ทุกวัน ที่ 5 ของเดือนเพื่อรับรู้ความเคลื่อนไหวของเกษตรกรกลุ่มอื่นๆ สถาบันการเงินและร่วมกันประเมินเพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาหนี้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน กิจกรรมประชุมอนุกรรมการแก้ปัญหาหนี้สินจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีตัวแทนกลุ่มเข้าร่วมเป็นอนุกรรมการ 2 ท่านมีบทบาทพิจารณาการขึ้นทะเบียนหนี้ สมาชิกขอผ่อนผันหนี้ ปลดหนี้ รวมทั้งพิจารณาแผนฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพ นอกจากนี้กลุ่มมีกิจกรรมสำคัญที่ส่งผลต่อการดำรงรักษากลุ่ม เช่น กิจกรรมออกร้านขายผลผลิตทางการเกษตร กิจกรรมรับประทานอาหารร่วมกัน กิจกรรมให้รางวัลกับสมาชิก ซึ่งดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นช่องทางพูดคุยแลกเปลี่ยนข่าวสารปรึกษาหารือการประกอบอาชีพและหาแนวทางแก้ปัญหาหนี้สินให้สมาชิกและสร้างความรักสามัคคีในกลุ่ม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

ในขั้นการประเมินผลการทำงานกลุ่มฯ ไม่ได้ประเมินอย่างเป็นทางการ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มเป็นเกษตรกรมีทักษะประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก อย่างไรก็ตามกลุ่มได้ปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความเห็นพ้องของสมาชิก เช่น การปรับอัตราค่าบำรุงกลุ่ม ปรับวิธีการทำอาหารกลุ่มมารับประทานร่วมกันและได้ปรับวิธีการประสานงานสมาชิกโดยแบ่งกลุ่มย่อยออกเป็น 6 กลุ่มตามโซนพื้นที่

2. รูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของกลุ่มพัฒนาเกษตรกรรมหมู่ 7 ต.เกาะขนุน อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา มีรูปแบบการบริหารแบบโปร่งใสตรวจสอบได้ สื่อสารข้อมูลทุกเรื่องที่เป็นประโยชน์กับสมาชิก โดยมีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในสองระดับ คือ ระดับคณะกรรมการกลุ่มร่วมกันออกแบบเงื่อนไขแนวทางปฏิบัติของสมาชิก ร่วมกันพิจารณาสถิติความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม ระดับสมาชิก มีส่วนร่วมเลือกตั้งคณะกรรมการจำนวน 15 คน ร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นในประเด็นปัญหาหนี้สิน นโยบายการช่วยเหลือจากหน่วยงาน ปัญหา อุปสรรค การประกอบอาชีพเกษตรกรรม และได้นำไปสู่ขั้นตอนและรูปแบบเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินสมาชิกดังนี้ ขั้นตอนการขึ้นทะเบียนหนี้กับสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร (กฟก.) เพื่อให้ กฟก.เข้ามาซื้อหนี้ในขั้นตอนนี้บุคคลที่เข้ามามีบทบาทมากที่สุดประกอบด้วย เกษตรกรสมาชิก ต้องจัดเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้อง เลขานุการประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประธานและอนุกรรมการแก้ไขปัญหาหนี้ระดับจังหวัดพิจารณาอนุมัติให้ขึ้นทะเบียน ขั้นตอนการแก้ไขปัญหาหนี้ บุคคลที่เข้ามามีบทบาทประกอบด้วย เกษตรกรสมาชิก เลขานุการกลุ่ม รายงานความคืบหน้าการแก้ไขปัญหาหนี้ ประธานกลุ่ม ฝ่ายจัดการหนี้ กฟก.ออกหนังสือบรรเทาทุกข์ แจกไปยังสถาบันการเงินเจ้าหนี้ให้ชะลอการขายทอดตลาด และขั้นตอนที่สมาชิกได้รับการซื้อหนี้ บุคคลที่เข้าไปมีบทบาทประกอบด้วย เกษตรกร สำนักงาน กฟก. ร่วมกันทำสัญญาผ่อนชำระหนี้ ในระหว่างนี้เกษตรกรต้องร่วมกับกลุ่มดำเนินโครงการฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพจึงสามารถไถ่ถอนโฉนดคืนจาก กฟก.ได้

รูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคลของกลุ่มพัฒนาเกษตรกรรมหมู่ 7 เป็นการสื่อสารระหว่างสมาชิกกับสมาชิกด้วยกัน มีการปรึกษาหารือบอกเล่าปัญหาในชีวิตประจำวันทั้งเรื่องหนี้สินและเรื่องใกล้ตัวอื่นๆ และการสื่อสารระหว่างแกนนำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มหรือเกษตรกรในชุมชนเพื่อแนะนำเกษตรกรที่ประสบปัญหาหนี้สินให้รับรู้แนวทางการแก้ไขปัญหาและอธิบายบทบาทของสมาชิกที่มีต่อกลุ่ม

การสื่อสารในรูปแบบกลุ่มของกลุ่มพัฒนาเกษตรกรรมหมู่ 7 ใช้รูปแบบการประชุมคณะกรรมการทุกวันที 2 ของเดือนมีทั้งรูปแบบเป็นทางได้กำหนดวาระการประชุมไว้ชัดเจนมีเลขานุการกลุ่มเป็นผู้ดำเนินการประชุม กรรมการท่านอื่นๆ คอยเสริมและแลกเปลี่ยน และรูปแบบที่ไม่เป็นทางการช่วงก่อนประชุมและหลังประชุมมีบรรยากาศสบายๆ มีการปรึกษาหารือปัญหาปากท้อง ซึ่งกรรมการมักมีอาหารติดไม้ติดมือมารับประทานร่วมกัน

และผลที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินสมาชิกของกลุ่มพัฒนาเกษตรกรรมหมู่ 7 ส่งผลให้ปัญหานี้สินทุเลาลง โดยมีสมาชิกได้รับการขึ้นทะเบียนหนี้ มีสมาชิกได้รับการซื้อหนี้ และตั้งแต่ก่อตั้งกลุ่มมาจนถึงปัจจุบันยังไม่มีสมาชิกรายใดสูญเสียที่ดินจากการขาดทอดตลาด

3. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรของกลุ่มพัฒนาเกษตรกรรมหมู่ 7 ต.เกาะขนุน อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในที่นี้ประกอบด้วย ปัจจัยด้านแกนนำกลุ่ม ช่องทางการสื่อสาร เนื้อหา สื่อ รวมทั้งเป็นการสื่อสารแบบสองทาง พบว่า แกนนำกลุ่ม โดยเฉพาะกรรมการมีความรับผิดชอบต่อนักที่ที่ได้รับมอบหมาย มีความเสียสละ สื่อสารเรื่องราวที่เป็นประโยชน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ให้สมาชิก ปัจจัยด้านช่องทางและระยะเวลาความต่อเนื่อง กลุ่มใช้ช่องทางประชุมประจำเดือน กรรมการกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม และเครือข่าย ศค.ปท.ไว้แน่นอนทุกวันที 2 วันที่ 3 และวันที่ 5 ของเดือน ส่งผลให้สมาชิกมีวงพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้สถานการณ์ปัญหาหนี้สินและประเด็นอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร เพื่อร่วมคิดร่วมทำและหาทางออกแก้ปัญหานี้ เพื่อเสริมให้กลุ่มเกิดความเข้มแข็งมากขึ้น ปัจจัยด้านเนื้อหา สมาชิกให้ความสำคัญกับเนื้อหาความคืบหน้าในการแก้ปัญหาระยะนี้ กระบวนการแก้หนี้ แนวทางการประกอบอาชีพของเกษตรกรให้สามารถพึ่งตนเองได้ ปัจจัยด้านสื่อ สมาชิกส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์มือถือติดต่อสื่อสารระหว่างกันโดยเฉพาะกรณีนี้เร่งด่วน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องข้อมูลหนี้ ขั้นตอนทางกฎหมาย และสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างสมาชิกและแกนนำ นอกจากนี้สื่อที่ใช้ในการ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

แก้ไขปัญหาหนี้สินของกลุ่ม ยังประกอบด้วย กระดานดำประจำกลุ่มใช้แจ้งข่าวสารถึงสมาชิก สมุดลงทะเบียนเข้าร่วมประชุม กรรมการพร้อมวาระการประชุม บันทึกสถิติความร่วมมือและสถานะหนี้สมาชิก โดยกลุ่มใช้ข้อมูลเหล่านี้มาพิจารณาให้รางวัลสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมต่อเนื่องรวมทั้งเป็นฐานข้อมูลด้านสถานะหนี้ความคืบหน้าการแก้ปัญหานี้ ซึ่งหากไม่มีองค์ประกอบเหล่านี้อาจส่งผลให้สมาชิกขาดความต่อเนื่องในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความรับผิดชอบต่อกันของกลุ่มสมาชิกอาจน้อยลง และส่งผลให้กระบวนการแก้ปัญหานี้เกิดความล่าช้าสมาชิกมีส่วนร่วมต่อกันน้อยลง

4. แนวทางการพัฒนาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินกลุ่มพัฒนาเกษตรกรรม 7 โดยกลุ่ม ได้วางเป้าหมายไว้ที่ความมั่นคงในชีวิตการฟื้นฟูอาชีพ สร้างแหล่งรายได้ด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียงพึ่งพิงปัจจัยภายในครอบครัว และชุมชน เช่น รวมกลุ่มผลิตมันสำปะหลังเส้นทำให้ได้ราคาสูงขึ้น การพัฒนาเกษตรอินทรีย์และการตลาด โดยร่วมกับหน่วยงานในระดับพื้นที่ ประสานกับสมาชิกที่ต้องการเข้าร่วมในแต่ละโครงการเพื่อขับเคลื่อนร่วมกันให้เป็นรูปธรรม รวมทั้งกลุ่มได้วางแผนการพัฒนาคนรุ่นใหม่ซึ่งเป็นลูกหลานของเกษตรกรให้เข้ามาเรียนรู้งานและสนับสนุนเสริมกิจกรรมกลุ่มที่สอดคล้องกับความต้องการของคนรุ่นใหม่และร่วมกับเครือข่ายอื่นๆ พัฒนาศักยภาพคนรุ่นใหม่ขึ้นมาเรียนรู้เพื่อพัฒนางานกลุ่ม ด้วยกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลายมากขึ้น อาทิเช่น การเยี่ยมบ้านสมาชิก การนั่งประชุมกลุ่มย่อยแบบไม่เป็นทางการให้มีความถี่มากขึ้น หรือการนำสื่อใหม่มาใช้เช่นเฟสบุ๊ก ไลน์กลุ่ม เนื่องจากทำให้ประหยัดเวลา และมีความรวดเร็วสื่อสารได้กับกลุ่มบุคคลในระดับกว้างขึ้น และส่วนหนึ่งจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ส่งผลให้กลุ่มฯ ปรับวิธีการสื่อสารโดยผู้ส่งสารและผู้รับสารนั่งอยู่ในระดับเดียวกันเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกล้าพูดคุยแลกเปลี่ยนซักถาม มีบรรยากาศผ่อนคลายมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

พัฒนาการของกลุ่มพัฒนาเกษตรกรรม 7 เกิดขึ้นจากการรวมตัวของเกษตรกรในพื้นที่ที่ประสบปัญหาหนี้สินจากการกู้เงินมาลงทุนประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งกลุ่มได้มีระเบียบข้อบังคับเป็นแนวทางปฏิบัติของสมาชิกเพื่อร่วมกันผลักดันแก้ปัญหานี้สิน เป็นศูนย์การเรียนรู้ร่วมกันในการจัดกิจกรรมเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ติดต่อประสานกับหน่วยงานต่างๆ กลุ่มได้ร่วมกันพัฒนาปรับวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ อาทิเช่น การจัดเก็บค่าบำรุงกลุ่มตามจำนวนหนี้จัดเก็บต่ำสุด 300 บาท สูงสุดไม่เกิน 2,000 บาทต่อปี กลุ่มพัฒนาเกษตรกรรม 7 ได้ดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องเป็นประจำทุกเดือนนับตั้งแต่ยุคก่อตั้งกลุ่มจนถึงปัจจุบัน เช่น กิจกรรมประชุมกรรมการ ประชุมสมาชิก ประชุมเครือข่ายสค.ปท. กิจกรรมรับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน เป็นช่องทางขับเคลื่อนเพื่อสื่อสารเนื้อหาปัญหานี้สิน รับรู้ข้อมูลความเคลื่อนไหวของกลุ่มอื่นๆ ในเครือข่าย ตลอดจนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร และร่วมกันประเมินหาแนวทางการแก้ไขปัญหา อีกทั้งเป็นโอกาสให้กลุ่มเกษตรกรได้มาพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนปรึกษาหารือเรื่องการประกอบอาชีพ การทำมาหากิน ปัญหาความเป็นอยู่ในครอบครัว เพื่อสร้างความสามัคคีในกลุ่ม และในวันประชุมกลุ่มสมาชิกสามารถนำผลผลิตมาจำหน่ายเพื่อหารายได้เสริม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ วะสี อ้างถึงในปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2546) ที่กล่าวถึงความหมายของชุมชนไว้ว่า การที่คนจำนวนหนึ่งเท่าใดก็ได้มีวัตถุประสงค์ร่วมกันมีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกันมีความเอื้ออาทรต่อกันมีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และสอดคล้องกับ Lee.J.Cary อ้างถึงในปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2546) เช่นกันกล่าวว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมโดยแบ่งตามบทบาทและหน้าที่ของผู้เข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนาดังนี้ (1) เป็นสมาชิก (Membership) (2) เป็นผู้เข้าประชุม (Attendance at Meeting) (3) เป็นกรรมการ (Membership on Committees) (4) เป็นประธาน (Leader) นอกจากนี้ยังพบข้อสังเกตว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนใหญ่จะเข้ามาร่วมในลักษณะของการใช้แรงงาน การร่วมออกเงินหรือให้ข้อเสนอแนะในเรื่องที่เป็นประโยชน์

รูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของกลุ่มพัฒนาเกษตรกรรม 7 เป็นกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างฐานให้กลุ่มเข้มแข็ง อาทิเช่น คณะกรรมการกลุ่มร่วมกันออกแบบเงื่อนไขแนวทางปฏิบัติของสมาชิกหรือร่วมกันพิจารณาสถิติความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม และสมาชิกมีส่วนร่วมเลือกตั้งคณะกรรมการจำนวน 15 คน ร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นในประเด็นปัญหานี้สิน นโยบายการช่วยเหลือจากหน่วยงาน ปัญหา อุปสรรคการ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

ประกอบอาชีพเกษตรกรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ Rennie (2006) อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพและคณะ (2551) กล่าวว่า การสื่อสารชุมชนเกี่ยวข้องกับ keyword ที่สำคัญ 3 คำ คือคำว่า มีส่วนร่วม (Participation) การเข้าถึง (Accessibility) และการบริหารจัดการด้วยตนเอง (Self -mangement) โดยบทบาทหน้าที่สำคัญของสื่อชุมชนก็คือเป็นเวทีพื้นที่สาธารณะ (platform) สำหรับการแสดงทัศนะ แสดงตัวตน แสดงอารมณ์ความรู้สึก แสดงการกระทำของคนทุกคนทุกกลุ่มในชุมชน

รูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคลของกลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 เป็นการสื่อสารระหว่างสมาชิกกับสมาชิกด้วยกัน มีการปรึกษาหารือบอกเล่าปัญหาในชีวิตประจำวันทั้งเรื่องหนี้สินและเรื่องใกล้ตัวอื่นๆ และการสื่อสารระหว่างแกนนำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มหรือเกษตรกรในชุมชนเพื่อแนะนำเกษตรกรที่ประสบปัญหานี้สินให้รับรู้แนวทางการแก้ไขปัญหาและอธิบายบทบาทของสมาชิกที่มีต่อกลุ่ม สอดคล้องกับที่ ชิตาภา สุขพล่า (2548) ได้ให้ความหมายของการสื่อสารระหว่างบุคคลว่า “การสื่อสารของบุคคลอย่างน้อย 2 คนซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกันเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึกทั้งในรูปวจนภาษา และอวจนภาษา โดยปรากฏตัวต่อหน้ากันและในปัจจุบันมีการสื่อสารอื่นๆเข้ามา อาทิเช่น การพูดคุยโทรศัพท์ การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนบทบาทในการเป็นผู้รับสารและผู้ส่งสารทำให้เกิดการสื่อสารแบบสองทาง ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจความหมายร่วมกันทั้งสองฝ่าย”

การสื่อสารในรูปแบบกลุ่มของกลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 ใช้รูปแบบการประชุมคณะกรรมการทุกวันที่ 2 ของเดือนมีทั้งรูปแบบเป็นทางได้กำหนดวาระการประชุมไว้ชัดเจนมีเลขานุการกลุ่มเป็นผู้ดำเนินการประชุม กรรมการท่านอื่นๆ คอยเสริมและแลกเปลี่ยน และรูปแบบที่ไม่เป็นทางการช่วงก่อนประชุมและหลังประชุมมีบรรยากาศสบายๆ มีการปรึกษาหารือปัญหาปากท้อง มีอาหารติดไม้ติดมือมารับประทานร่วมกัน สอดคล้องกับจันทนา ทองประยูร (2557) กล่าวว่า การสื่อสารกลุ่มเล็กเป็นความสัมพันธ์เมื่อกลุ่มคนมารวมกันโดยคุณลักษณะสำคัญของกลุ่มคือมีส่วนประกอบย่อยในกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์กันบ่อยครั้ง มีระบบระเบียบการทำงานเพื่อจุดประสงค์เดียวกัน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรของกลุ่มพัฒนาเกษตรกร หมู่ 7 ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรบรรลุเป้าหมายตามเจตนารมณ์กลุ่ม ประกอบด้วย ปัจจัยด้านแกนนำกลุ่ม ที่มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ สื่อสารเรื่องราวที่เป็นประโยชน์กับสมาชิก เสียสละ ปัจจัยด้านเวลาและความต่อเนื่องในการทำกิจกรรม ปัจจัยด้านสื่อ กลุ่มใช้สื่อที่ไม่มีความซับซ้อน เข้าถึงง่ายและมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาหนี้สิน อาทิเช่น โทรศัพท์หรือเดินทางไปหากันเนื่องจากระยะทางไม่ไกลมาก มีความสะดวก ใช้กระดานดำบันทึกข้อความประจำกลุ่ม สมุดลงทะเบียนและบันทึกวาระการประชุมกรรมการ สมุดลงทะเบียนผู้เข้าร่วมประชุมสมาชิก และบันทึกสถิติความร่วมมือของสมาชิก ข้อมูลหนี้สินและสถานะหนี้ของสมาชิก ปัจจัยด้านเนื้อหา กลุ่มให้ความสำคัญการสื่อสารเนื้อหาการแก้ปัญหาหนี้สินสมาชิกในลำดับต้นๆ รวมทั้งข้อมูลการประกอบอาชีพ และการออมทรัพย์ของกลุ่ม ซึ่งเป็นข้อมูลที่กลุ่มทำขึ้นเพื่อสื่อสารกับสมาชิกและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจตรงกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรรักษ์ เจริญโชติธรรมและคณะ (2544) กล่าวว่า “ประธานชุมชนเป็นสื่อบุคคลที่มีความหลากหลายได้แก่ ผู้ประสานความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชน ผู้แปลเนื้อหาสาร(Messsge Translator) ประสานคนภายในและภายนอกชุมชน ประสานความรู้จากภายในและภายนอกชุมชนแล้ว ยังจำเป็นต้องมีสมรรถนะด้านการสื่อสารเป็นกลไกช่วยเสริมให้สามารถระดมพลังคน ปัญญา ทุนทรัพย์ เวลาที่เรียกโดยรวมว่าพลังชุมชนเพื่อการพัฒนา ” และสอดคล้องกับกาญจนา แก้วเทพ อ้างใน กำจร หลุยยะพงศ์ (2558) ได้จำแนกสื่อชุมชนไว้หลายประเภท สื่อบุคคลและเครือข่ายการสื่อสารในชุมชนเป็นการเน้น “คน” ลักษณะเด่นของสื่อดังกล่าวคือเป็นสื่อที่เห็นหน้าค่าตามีลักษณะการสื่อสารสองทิศทาง ทำให้เมื่อไม่เข้าใจก็สามารถสอบถามกันได้ สื่อบุคคลที่ดีในชุมชนจะกลายเป็นสะพานเชื่อมความเข้าใจจากโลกภายนอกและในเวลาเดียวกันสื่อบุคคลก็กลายเป็นคนที่จะสื่อสารกลับไปให้กับภาครัฐเข้าใจประเด็นปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน รวมทั้งสื่อกิจกรรมและสื่อเฉพาะกิจในชุมชนไม่ว่าจะเป็นสื่อกิจกรรม เวทีเสวนา กิจกรรมสาธิต การดูงาน สื่อวัสดุ เช่น วีซีดี เทป

แนวทางการพัฒนาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรของกลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่พบว่า ปัจจุบันกลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 ได้มองไปไกลกว่าปัญหาหนี้สินของสมาชิก โดยร่วมกันค้นหาแนวทางอื่นๆ เพื่อสร้างอาชีพและรายได้ที่มั่นคงด้วยแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง รวมกลุ่มกันแปรรูปผลผลิต เพื่อวิถีชีวิตที่ดีขึ้นของเกษตรกร ซึ่งกลุ่มได้มีแผน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

เสนอโครงการต่อสำนักงานกองทุนฟื้นฟูฯ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันเพ็ญ พรินทรากุล (2551) กล่าวว่า “แนวทางการแก้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรได้แก่การลดค่าใช้จ่ายหารายได้เพิ่ม การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อสร้างความตระหนักให้กับตนเองและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันนำไปสู่การพัฒนาตนเองและการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกร” และข้อเสนอแนวทางการพัฒนาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อคิดค้นการทำงานในรูปแบบใหม่และได้มีข้อเสนอให้กลุ่มมีรูปแบบการสื่อสารที่หลากหลาย เช่น การเยี่ยมบ้านสมาชิก นั่งคุยกลุ่มย่อยแบบไม่เป็นทางการบ้างเนื่องจากจะทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันสูง หรือ เอาวิทยากรมาพูดคุยที่กลุ่ม หรือนั่งทำข้อมูลด้วยกัน ควรมีการศึกษาดูงานการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร รวมทั้งควรศึกษาแนวทางการนำสื่อใหม่มาใช้ เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ เป็นต้น สอดคล้องกับ R.K.Logan อ้างในกาญจนา แก้วเทพและนิคม ชัยขุนพล (2555) กล่าวว่า “สื่อใหม่เป็นลักษณะการสื่อสารแบบสองทางสามารถเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วทำให้เกิดการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ได้ตลอดเวลา ง่ายต่อการเข้าถึงเพราะอยู่ในรูปแบบของดิจิทัล ผู้รับสารสามารถเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้แพร่กระจายได้ด้วย สื่อใหม่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่อง (Continuous learning) เนื่องจากมีปฏิสัมพันธ์กับสารสนเทศอยู่ตลอดเวลาและสื่อใหม่มีลักษณะง่ายต่อการเคลื่อนย้ายพกพาได้สะดวกยังสามารถสื่อสารได้หลายรูปแบบทั้งเสียง ข้อความ ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว”

นอกจากนี้ยังพบว่าคุณลักษณะเด่นของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรกลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 ได้แก่ สถานที่ก่อตั้ง “กลุ่ม” ที่สมาชิกร่วมกันเลือก อาจกล่าวได้ว่าเป็นพื้นที่สาธารณะของกลุ่ม กล่าวคือเป็นจุดนัดพบสมาชิก เป็นศูนย์การเรียนรู้และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นสถานที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารโดยสมาชิกสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลา และพบว่า กลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 เกิดขึ้นจากการรวมตัวของเกษตรกรรายย่อยที่ประสบปัญหาหนี้สิน ได้ริเริ่มใช้สื่อกิจกรรมที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์กับสมาชิก อาทิเช่น กิจกรรมรับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน เป็นช่องทางให้สมาชิกมีโอกาสได้พูดคุยแลกเปลี่ยนเนื่องจากบางคนไม่กล้าสื่อสารในเวทีที่มีลักษณะเป็นทางการ โดยปัจจุบันกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียงได้นำไปปรับใช้บ้างแล้ว กิจกรรมเปิดร้านให้สมาชิกรับผลผลิตทางการเกษตรมาจำหน่ายในวันประชุมกลุ่มปัจจุบันมีสมาชิกรับผลผลิตหลากหลายส่วนใหญ่เป็นผักพื้นบ้าน ผักจีน ไข่เป็ด ไข่ไก่ปลาร้า ผลไม้แปรรูป ฯลฯ ทั้งนี้เป็นรายได้เสริมให้กับสมาชิก รวมทั้งกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านเกาะบุญนาคร โดยมีเป้าหมายให้สมาชิกกู้เงินดอกเบี้ยต่ำ (ร้อยละ 1 บาทต่อปี) สำหรับประกอบอาชีพและซื้อปัจจัยการผลิตและให้สมาชิกร่วมเรียนรู้ด้านการบริหารกลุ่มและร่วมกันแก้ปัญหา โดยปัจจุบันกลุ่มประสบปัญหาการขยายฐานสมาชิก ซึ่งกลุ่มฯได้ปรึกษากับกลุ่มออมทรัพย์ใกล้เคียงที่ประสบความสำเร็จได้นำแนวทางประชาสัมพันธ์โดยใช้ช่องทางการสื่อสารผ่านเวทีต่างๆ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชนให้คนในชุมชนเข้ามาสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ เริ่มจากการชักชวนญาติๆ ลูกหลาน พี่สูจน์ให้สมาชิกและคนภายนอกเห็นประโยชน์ เช่น เงินปันผล อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มออมฯพึ่งตนเองให้ได้โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับ

ข้อเสนอแนะ

1. รูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคล กลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 ควรนำรูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคลมาสื่อสารแนวทางการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรในเชิงรุกเน้นความรู้ด้านนวัตกรรมด้านเกษตรเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

1.1 ผู้ส่งสารหรือแกนนำ ควรมีลำดับหนึ่ง ลำดับสอง ลำดับสาม เพื่อช่วยทำหน้าที่ในกรณีที่ใครคนใดคนหนึ่งไม่สะดวก

1.2 ผู้รับสารและเนื้อหา ควรจัดเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาหนี้สินของสมาชิกแต่ละประเภท เช่น สมาชิกที่กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรยังไม่ได้ชำระหนี้แทน สมาชิกที่ได้รับการชำระหนี้แทนแล้ว และสมาชิกที่ไม่มีหนี้ เพื่อมาวิเคราะห์หาแนวทางการแก้ไขปัญหาได้ถูกจุด รวมถึงการสื่อสารในวงกว้างให้ถึงเกษตรกรในชุมชน

1.3 สื่อและช่องทาง กลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 ควรใช้สื่อให้หลากหลายมากขึ้นโดยนำสื่อสมัยใหม่เข้ามาปรับใช้ เช่น วีซีดี กิจกรรมสาธิต เฟสบุ๊ก ไลน์

2. รูปแบบการสื่อสารกลุ่ม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

2.1 รูปแบบการประชุมคณะกรรมการกลุ่ม ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 15 คน ส่วนใหญ่สามารถเข้าร่วมประชุมได้ ในช่วงการประชุมควรให้คณะกรรมการได้เล่าสถานการณ์ความคืบหน้าหรือปัญหาอุปสรรคตามบทบาทและหน้าที่ของแต่ละคนที่ผ่านมาในรอบหนึ่งเดือน ควรมีการสลับบทบาทการดำเนินรายการประชุม สำหรับกรรมการที่สามารถเข้ามาทำหน้าที่นี้ได้

2.2 รูปแบบการประชุมสมาชิกกลุ่ม ควรสร้างบรรยากาศผ่อนคลายด้วยการจัดสถานที่ โต๊ะประชุมเอื้อให้สมาชิก ร่วมแสดงความคิดเห็น พูดคุยแลกเปลี่ยนมากขึ้นควรมีสื่อที่หลากหลายมากขึ้นเพื่อสร้างการเรียนรู้ เช่น นำวีซีดีเนื้อหาสั้นๆ เกี่ยวกับการฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพเกษตรกร นำข่าวความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเกษตรกรรมติดไว้ที่กระดานข่าวสารกลุ่ม

2.3 รูปแบบกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์บ้านเกาะบุญนาถ กลุ่มพัฒนาเกษตรกรหมู่ 7 ควรมีการสื่อสารเรื่องกิจกรรม ออมทรัพย์ไปยังสมาชิกในชุมชนด้วย โดยการใช้สื่อบุคคลเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ เพื่อหาสมาชิกเพิ่ม อาจให้สมาชิก ที่ออมแล้วได้เงินปันผลเยอะสุด หรือสมาชิกที่กู้แล้วนำไปประกอบอาชีพสร้างรายได้ประสบความสำเร็จมาเป็นสื่อบุคคล เพื่อชักชวนเกษตรกรในชุมชนเข้าร่วม

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพและคณะ. (2551). *การจัดการความรู้เบื้องต้นเรื่องการสื่อสารชุมชน*. (พิมพ์ครั้งแรก). กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- กัจจกร หลุยยะพงศ์. (2557). *ประมวลสาระชุดวิชาปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร*. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จิตาภา สุขพล่า. (2548). *การสื่อสารระหว่างบุคคล*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร. โอเดียนสโตร์.
- ปรีชาดี วลัยเสถียรและคณะ. (2546). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพมหานคร. โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- วิทยา เจียรพันธุ์. (2553). *หนังสือเกษตรกรไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- วันเพ็ญ พรินทรากุล. (2551). *ปัญหาหนี้สินและแนวทางแก้ไขปัญหาหนี้สินของครอบครัวเกษตรกรบ้านอุดมพัฒนาหมู่ 12 ตำบลศรีวิชัย อำเภอสี จังหวัดลำพูน* (ปริญาญาคหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- อมรรักษ์ เจริญโชติธรรมและคณะ. (2554). *สมรรถนะด้านการสื่อสารของสื่อบุคคลกับการระดมพลังการพัฒนา*. (พิมพ์ครั้งแรก). กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)